

קונטרס
בנין יעקב

פרשת נח

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעורך הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספרים

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

פרשת נח

עבודת כל אחד בני בוחו ויכולתו

מה טעם יש דורשין לגנאי

בפרשתן (בראשית ו ט) "אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", וברש"י 'בדורותיו' יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום.

וכבר תמהו רבות במפרשים, שלכאורה יתמה למה לחכמינו ז"ל לדרוש ולומר שהתורה מספרת בגנות אדם הצדיק, והלאו אין דרך הכתוב לדבר אפילו בגנות בהמה טמאה, כמאמר הכתוב (שם ז ח) "ומן הבהמה אשר איננה טהורה", ובפרט שהרי התורה הק' העידה בפירוש על נח 'איש צדיק תמים', ומה ראו בכאן לדרוש עליו לגנאי.

השי"ת הציל את נח אע"פ שבדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום

ובספר סידורו של שבת (חלק א שורש ד ענף ב) כתב לתרץ באופן נפלא וכה דבריו: אכן טעמם בזה הוא עבור שהגנאי הלז הוא שבח להקב"ה שאף שלא היה צדיק כי אם לפי דורו ולא צדיק גמור ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, אעפ"כ הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו זיכה אותו ודן אותו לפי מעשי דורו.

כמאמר רז"ל (ילקוט מלכים רמז רט) גבי אלמנה צרפתה שאמרה לאליהו (מלכים יז יח) "מה לי ולך איש אלקים כי באת אלי להזכיר את עוני" וגו' עד שלא באת אצלי היה הקדוש ברוך הוא רואה מעשי ומעשי בני עירי, והיו מעשי רבים על מעשי בני עירי והייתי ראוי לגם, משבאת לכאן לא נחשבתי לכלום ואין צדקתי נזכרת וכו' ע"כ.

הרי שהקב"ה דן את האדם במה שהוא צדיק יותר מאנשי עירו ומקומו, וכמאמר הקרא (משלי יב כו) "יתר מרעהו צדיק" פירוש אף אם אינו צדיק גמור רק שצדיק יתר מרעהו גם זה לצדיק יחשב בעיני הקדוש ברוך הוא. על כן כאן הקדוש ברוך הוא זוכה את נח לפי מעשי דורו להציל אותו לבדו, ע"כ.

חשיבות עבודת האדם לפי מצב דורו וסביבתו

ומדבריו הק' למדנו חיזוק נורא בעבודת השי"ת, האיך שחשוב לפני הקב"ה עבודת כל אחד לפי מצבו וסביבו, ואין תובעין מן האדם אלא לפי כוחו ויכולתו.

ועבודת כל אחד חשובה ומקובלת לפניו יתברך, כל אחד כאשר הוא שם כפי כוחו ויכולתו, ולפי כשרונותיו אם מעט אם הרבה, וכעין המאמר הידוע מהקדמונים (מובא בספר חסד לאברהם סי' א אות ד) 'שאיך הקדוש ברוך הוא מונה דפים אלא שעות', ואם ישתדל האדם בתורה ובמצוות כפי כוחו ויכולתו, אזי אף על פי שלא השיג מדרגות רמות וידיעות בקנין התורה, מכל מקום יחשב לפני השי"ת כאילו השלים עצמו בכל חלקי התורה, וכן כתב בהדיא באור זרוע (הל' ק"ש סק"ו) וזל"ק: 'אדם שטרח בתורה כל מה שהיה יכול לטרוח אף על פי שלא עלה בידו אלא דבר מועט, נותנים לו כאותו שטרח כמותו ועלה בידו הרבה, דלפום צערא אנרא'.

מעלת העבודה הבאה ע"י טורח ויגיעה

שלימות המצוה דייקא כשבאה בעמל ויגיעה

הנה ידוע מפי ספרים וסופרים גדול מעלת העבודה והמצוות שבא להאדם דייקא על ידי יגיעה ועמל, לעומת המצוות שבאים בחנם ובלא טורח[א].

ויסוד זה למדנו מדברי הרמב"ן בפרשתו, והוא חיזוק נפלא לכל הבא בשערי עבודת השי"ת, לכל יפול ברוחו כאשר מתיצבים לפניו כל מיני קשיים ומניעות בדרכי עבודתו, אלא אדרכא ישמח יותר במצוה הבאה לו בטורח ויגיעה כי מעלתה יתירה ושכרה מרובה, וזה תוכן דבריו הק' (פרק ו פסוק כ): 'שנים מכל יבאו אליך להחיות'. הודיע הקב"ה לנח כי המינים הטמאים מעצמם יבאו לפניו שנים שנים, ולא יצטרך הוא לצוד אותם בהרים ובאיים, והוא יביאם בתיבה אחרי כן. אמנם אחרי כן צוהו שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה שבעה, ובאלה לא אמר שיבאו אליו אלא שהוא יקח אותם, וטעם הדבר כי המינים הבאים רק כדי

(א) וכמובא בספר נועם אלימלך (פרשת בא) בביאור הפסוק "על מצות ומרורים יאכלוהו" וז"ל: פירשו המפרשים מצוה שהוא בא לו בחנם בלי טורח ובלא מעות לאו מצוה היא בשלימות, וזהו הפירוש 'על מצות' קרי ביה 'מצוות ומרורים יאכלוהו' דהיינו שיעשה מצות שבאים לו בטורח ובקושי.

וכן מבואר באור החיים הק' בענין תרומת המשכן (שמות כה ז ד"ה אבני שהם) שתמה למה כתבה התורה את אבני שהם ואבני מלואים אחר כל הי"א מינים, ומהראוי היה לסדרם קודם זהב וכסף כי הם מעולים מהם, והשיב על פי מה שאמרו חז"ל שענגים הביאו את אבני שהם. ואם כן הרי הגיעו בלא טורח ויגיעה וללא חסרון כים, אשר על כן סדר נדבתם אחר כל הנדבות שמביאים ישראל מכיסם ועל ידי טורח.

להנצל ולחיות להם זרע באים מאליהם [בלא שיטרח האדם בהבאתם], אבל הבאים להקריב מהם עולות לא גזר שיבאו מעצמם להשחט, אלא לקחם נח בעצמו, כי הרי הצוואה של שבעה שבעה היתה כדי שיוכל נח להקריב מהן קרבן.

הנה האיר לנו הרמב"ן בזה שעשיית מצוה צריכה היא שתבוא דייקא על ידי טורח ויגיעה, ואדרבא המצוה יפה היא וחשובה ביותר כאשר באה להאדם על ידי טורח עמל ויגיעה, ואכן מטעם זה היה נח צריך לטרוח בעצמו לחזור אחר הבהמות הטהורות, ולא באו מאליהם כדרך שבאו הבהמות הטמאות, משום דכיון שמטרת הבהמות הטהורות היו כדי לקיים בהם מצות השי"ת ולהקריב מהן קרבן לה' אחר המבול, על כן היה מן הצורך שיבואו דייקא על ידי טרחה ויגיעה, כי מצוה הבאה בעמל ויגיעה יש בה מעלה יתירה וחביבה לפניו יתברך ביותר.

עצם המצוה רצויה ומשובחת יותר

נמצינו למדים חיזוק נפלא בדרך העבודה הרצויה, שכל המניעות והקשיים העומדים להאדם בדרכו בעשיית המצוות, יש בהם יתרון וחשיבות יתירה בקיום המצוות, כי מצוה הבאה בטורח ויגיעה מעלתה ושכרה יתירה, ולא עוד אלא שהמצוה עצמה משובחת היא ורצויה יותר לפניו יתברך כאשר באה על ידי טורח.

האיך ידע האדם מה תפקידו בעולמו ומה בא לתקן

ואדרבא עצם הקשיים והמניעות העומדים לנגדו בקיום המצוות, הינם הוכחה מבוררת שהוא עושה רצון השי"ת, ומזה יוכל לדעת ולהבין מה חובתו בעולמו. כי אם רואה אדם מצוות ומעשים טובים שבאים לו בטורח ויגיעה רבה, סימן מובהק הוא לו שזו היא העבודה הנדרשת מאתו בזו השעה, וכדי לתקן ענין זה בא לעולם, כפי שידוע בספה"ק וכמבואר באריכות בספר תפארת שלמה (נצנים

ד"ה ע"י אתם) [ב] שכל אחד יש לו תפקיד מסוים ומצוה מיוחדת שבגללה בא לעולם, ומוטל עליו לתקן חלקו ממה שפגם בגלגולים קודמים, אמנם נסתרת ונעלמת מאתנו מה היא המצוה שבגללה ירדנו לזה העולם, ואין אתנו יודע עד מה מה תפקידו של כל אחד בתיקונים, ולפעמים יעסוק האדם במצוה מסוימת וידקדק בה עד מאוד, אך לא ישיג על ידה תיקון נפשו, כי לא בשביל מצוה זו נתגלגל שוב וירד לזה העולם, ואם כן האיך ידע האדם מהי המצוה שיביא לתיקון נפשו ונשמתו.

אמנם גילוי לנו הקדמונים שאם רואה אדם שהיצר מתגבר עליו ביותר בענין מסוים, ויש לו טורח מיוחד ועיכובים שונים בקיום איזו מצוה, או שרואה שהיצר הרע מסיתו ומטרידו ביותר לעבור עליו, אזי ידע נאמנה שזה הוא הדבר שמוטל עליו לתקן, ואדרבא דייקא משום כך הערימו עליו קשיים וטרחות כדי שיתגבר עליו, וישלים ויתקן נפשו ונשמתו.

הקשיים והמניעות בקיום המצות הינם הוכחה שבא מצד היצר טוב

ובמו"ב כאשר נקלע האדם בפרשת דרכים בדרכי העבודה, ומסתפק באיזה ענין מה הוא רצון השי"ת בעת הזאת, ואינו יודע אם הדבר העומד לפניו הוא מצד היצר טוב המזרוז למצוות או חלילה להיפך מתחבולות היצה"ר המבקש להטעותו ולהכשילו.

אזי העצה היעוצה היא, שיבחון בעצמו, וינקוט לעשות דווקא את הדבר שיש בו יותר טורח ויגיעה ובא לו יותר בצער, כי הקושי והמניעות העומדים לפניו הינם ההוכחה שרצון השי"ת הוא שיתגבר האדם על הקשיים ויגדל שכרו מן השמים.

(ב) וז"ל: **דהנה** צריך כל האדם להתבונן ולשום עין על כל דרכיו ועניניו מקטן ועד גדול על מה בא בגלגול הזה לתקן את אשר פגם בראשונה. כי יש הרבה בני אדם העושים צדקות ומעשים טובים ועם כל זה אינם מגיעים לתיקון פגם הגלגול הקודם להשלים יצירתו מראש ועד עקב. כי לפעמים בא האדם לעולם הזה לתקן מדת הצדקה והוא עוסק בתורה ובמצוה אחרת, אם כן לא יצא ידי חובתו. וכן אם בא לתקן ענין תלמוד תורה או לימוד קבלה והוא פונה לבו מזה בעל כרחו יצטרך להתגלגל שוב בעוה"ז, וכן בכל המצות מלא תעשה ועשה. והבחינה על זה הוא כי ישים האדם עיניו על איזה מצוה שהיצה"ר מסיתו יותר לעבור עליה הוא הדבר אשר בא הלום לתקן.

אלה תולדות נח - נח לשמים ונח לבריות

טרם כל ההשגות צריך קודם להיות בגדר 'איש'

בפרשתנו (בראשית ו ט) "אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדורתיו" וגו', ולהלן כשדבר השי"ת אל נח נאמר (שם פרק ז א) "ויומר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה". וברש"י מביא דברי המדרש (בר"ר לב ג) מצינו שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, שכן שלא בפניו אמר 'איש צדיק תמים' ובפניו אמר 'כי אותך ראיתי צדיק'.

ודייק בזה האדמו"ר בעל הלב שמחה מגור זצ"ל דלכאורה אין זה מקצת שבחו אלא חצי שבחו, כי שלא בפניו הזכיר צדיק תמים ובפניו אמר רק צדיק, והוא חצי שבחו. ותירץ הלב שמחה שהתורה הק' רמזה לנו בזה יסוד מופלא ושורש העבודה, כי טרם כל ההשגות ועליות האדם במעלות עבודת השי"ת, צריך תחילה להיות 'איש' דהיינו להתנהג במידות טובות ובדרך ארץ שהיא קדמה לתורה.

נמצא לפי זה שאכן שלא בפניו הזכירה התורה ג' שבחים על נח, כי תיבת 'איש' היא ג"כ ממעלותיו, ואם כן מה שאמר לו אחר כך בפניו 'כי אותך ראיתי צדיק' אינו אלא מקצת שבחו ולא חצי שבחו.

מי שאין לו מידות טובות אינו נקרא אדם

ובעין דברים אלו מוזכר כבר בספר היכל הברכה מהרה"ק מקאמאנא זיע"א (פרשת יתרו ד"ה ותגיד) שהקשה שם: למה לא נאמר מפורש המדות בתורה שלא לכעוס ושלא להתנאות ושלא לילך אחר אהבות רעות וכיוצא, וכן כמה מצות נאמרו ברמז, והתירוץ 'זאת התורה אדם' כי התורה לא ניתנו לבהמות אלא

לאדם, ומי שאין לו מדות טובות הוא חיה רעה ממאה טורף נפשו, ולמה לו תורה, עכל"ק.

הלימוד מהפרשה להיות נייה לבריות ולהיזהר מכעס והקפדה

וענין זה נרמז בשמו של נח, כמבואר בדברי הבעל הטורים 'אלה תולדות נח - נח לשמים, נח לבריות, נח לעליונים, נח לתחתונים. נח בעולם הזה ונח בעולם הבא'. וכן איתא בווה"ק (בראשית נח:), שהצדיק נקרא נח, על שם שהוא ניחא לעילא ניחא לתתא, ניחא למקום ניחא לבריות.

והנה ידוע שהקריאה מעוררת את הזמן, והזמן גרמא להתחזק כל אחד ולאחוז במידה זו של נח לשמים ונח לבריות, בזהירות יתירה שלא יבוא לידי כעס וקטטה ח"ו. ובפרט ביום שבת קודש צריך משנה זהירות שלא לעורר ח"ו כעס והקפדה בתוך ביתו, ונוראות הזהיר בזה בווהר הק' על הפסוק (שמות לה ג) "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" וכה דבריו (תיקו"ז תיקון מה): 'אשרי הוא מי ששומר דירה לשבת, שהוא הלב, שלא מתקרב לשם עצב הטחול וכעס המרה שהיא אש הגיהנם, שעליה נאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, וכך הוא ודאי, שכל מי שכועס כאלו מדליק אש של הגיהנם.

הבית היהודי הוא כתיבת נח להגן מרוחות רעות המשתוללות בחוץ

ידוע מפי ספרים וסופרים שיש בחינת תיבת נח אצל כל אחד ואחד, וחובה מוטלת עלינו לשמור פתחי ביתנו לבל יפרוץ לתוכו מסערות המבול המשתוללת ברחובותינו רח"ל, וזאת חובתינו להחדיר בלבות בני ביתנו וצאצאינו, להיות חוסים בצל התורה והיראה שהיא לנו למגן ולמחסה להינצל מרוחות המנשבות ברחוב הגס והשפל, והיא הערובה היחידה להינצל מתחבולות היצר וחיילותיו.

להשרות אורה דקדושה וניחותא בתיבת נח הפרטי

אמנם אחריות גדולה מוטלת עלינו להחדיר אל תוך התיבת נח הפרטי – הבית היהודי, אורה של שמחה ומאור פנים, ולהיות בחינת נח לשמים ונח לבריות.

ובפרט ביום השבת שאז היא העת המוכשר והראוי להחדיר בלבנות צאצאינו האמונה המהורה, ולהלהיב לבם לאהבת תורה ויראת שמים, צריך אז תוספת ומשנה זהירות לכל יתערב זר במחיצתינו, וחובה מוטלת על ההורים להשרות אורה דקדושה וניחותא ובישוב הדעת, להיות ניח לבריות וכ"ש לבני ביתו הסמוכים על שלחנו, וכמבואר בתיקוני זוה"ק שהשבת הוא ניחא לעילא ניחא לתתא, וכל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאי תליין (זוה"ק שמות פת.).

וישאר אך נח – להיות נח לבריות בכל המצבים

ונכל ליקח מוסר מדרכו של נח שעל אף היותו מוקף ומסובב בקשיים ופרדות למעלה מכוחות האנושיים, והיה עסוק יומם ולילה להספיק טרף ומזון לכל החיות והבהמות, ולא היה לו מנוחה לא ביום ולא בלילה, כדאיתא במדרש (תנחומא נח אות ט) על הפסוק "וישאר אך נח". שהיה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות. עוד כתבו (שם) שפעם אחת איחר מאכל האריה, והכישו על רגליו ונעשה חגר, ועל זה נאמר "וישאר אך נח".

ועל אף כל זאת נשאר נח בשלוותו במידת נח לשמים ונח לבריות, ולא התרעם על מידותיו ית"ש, וזה שמרומז בכתוב 'וישאר אך נח' שאף על פי שהיה אך גונח בצערו, מכל מקום נשאר 'נח' ניחא לעליונים וניחא לתחתונים, נח לשמים ונח לבריות.

צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מיניה

ופשוט וברור שהתנאי הראשון שיהיו דבריו נשמעים ועושים פירות היא, רק אם הדברים נאמרים בניחותא ויישוב הדעת, ויראה להם פנים שוחקות ומאירות, וכמאמר חז"ל (גיטין ו:ו) דמה שאמרו חכמים (שבת פ"ב מ"ז) שלושה דברים

צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת קודם השיכה וכו', צריך לאמרם לבני הבית בניחותא - בנחת ובשלוה ולא מתוך כעס, כדי שיקבלו את דבריו ויצייתו לו.

וראה בספר חרדים (פרק ט מב) שמביא בשם המדרש הנעלם, שנרמז בתורה "ונח מצא חן בעיני ה'", כלומר על ידי שהיה לבו תמיד נח ומיושב, מצא חן בעיני ה' [ג]. וכבר המליצו בספה"ק "אלה תולדות נח נח" שהמתנהג בניחותא עם הבריות, זוכה לבנים הגונים.

צהר תעשה לתיבה - להכניס אור ושמחה בבית היהודי

ויש לומר שיסוד זה רמוז בפסוק (בראשית וזו) "צהר תעשה לתיבה" שבא הכתוב להורות לכל הבא אל התיבה, שחובה להכניס בתוכה 'צהר' ואור של שמחה והארת פנים, ויזהר שיהיה ביתו 'תיבת נח' אמיתית בכל פרטיה, כלומר שיהיה נח לשמים ונח לבריות, נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים, ועל ידי זה בוודאי יזכה שתהיה התיבה מנינה מכל רוחות זרות, ויהיה ביתו מדור לצדיקים ושמור מכל מכשול, וישרה בו השכינה.

(א) וז"ל: בזהר פרשת תצוה (קפב) אמר, דהכועס הנשמה הקדושה מסתלקת ממנו ושורה במקומה רוח רעה היא עבודה זרה, נקראת אל זר, ועל זה נאמר לא יהיה בך אל זר, וכתוב (ישעיהו ב כב) "חדלו לכם מן האדם", הכעסן אשר בכעסו החליף הנשמה בעבודה זרה, זהו פירוש "אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא", אל תקרא במה אלא במה [מ' קמוצה] כלומר כי הוא עצמו נחשב עבודה זרה, ועל זה נרמז בתורה "אלהי מסכה לא תעשה לך", כלומר לא תעשה עצמך עבודה זרה, והיינו על ידי כעס, הרי לא תעשה. וסמך ליה "את חג המצות תשמור" למצות עשה, רמז שישמור את הנשמה הקדושה שבו שלא תפרד ממנו על ידי הכעס, אלא יהיה לבו נח ומיושב תמיד.

ועל זה אמרו במדרש הנעלם, שנרמז בתורה "ונח מצא חן בעיני ה'", כלומר על ידי שהיה לבו תמיד נח ומיושב מצא חן בעיני ה', דכל נוחא מסטרא דקדושה וכל רוגזא מסטרא דמסאבא, וכתוב בתריה "אלה תולדות נח" וכו' שלש פעמים נח, שמתוך שלבו נח ומיושב מאד, יהיה נח בדבורו נח בהילוכו נח במעשיו. ואע"פ שאין המקראות יוצאין מידי פשוטן, דרך רמז נאמר בהם למשה בסיני כל אלו הדברים, (ענף מצוה).